

Kot pri študiju srednjeveških slovenskih tekstov je tudi pri proučevanju slovenskega narodopisja Grafenauer širok, vključuje svoja proučevanja v okvir tudi zgodovinskega dogajanja in vobče kulturnih razmer. Na primer že v svoji prvi narodopisni razpravi *O »Duhovni brambi« in nje postanku*, s podnaslovom *Donesk k zgodovini praznoverja med Slovenci* (Casopis za zgodovino in narodopisje 4, 1907), je pritegnil in uporabil tudi zgodovinske podatke. In tako tudi v dolgi vrsti svojih nadaljnjih razprav in samostojnih del s področja narodopisja. »Zgodovino« in historične motive obravnava Grafenauer na pregleden način v publikaciji *Narodopisje Slovencev*, 2. zvezek (1952). Vera starih Slovanov in Slovencev, njihovo pravo in družbene razmere, zgodnje krščanstvo in fevdalni red, vse to odseva iz mnogih slovenskih narodnih pesmi in pripovedk; pa tudi mnogoteri zgodovinski dogodki, vpadi razbojnikov iz »zamorskih« krajev, »štiftarji«, križarske odprave, boji s Turki in še drugo. Grafenauer sam pravi, kako mu je novo pot v etnologiji pokazala kulturnohistorična smer v etnologiji preprostih kultur in da je »to kulturnohistorično metodo prenesel na proučevanje narodopisja visoke kulture slovenskega naroda, pa jo spojil s primerjalno književnozgodovinsko metodo. In ta doslej v svetovni etnografiji še ne-uporabljena kulturnozgodovinsko-literarnoprimerjalna metoda je prinesla pri proučevanju naših pesmi kar lepe sadove« (Slovenski etnograf 3/4, 1951, 431).

Ta spominski članek ne omenja ostalega ogromnega dela, ki ga je Ivan Grafenauer opravil na področjih literarne zgodovine, dialektologije in narodopisja. Zgodovinski časopis je želel le pokazati, kako moramo biti zgodovinarji globoko hvaležni Ivanu Grafenauerju za tista dragocena dognanja s področja študija starejših slovenskih tekstov pa narodnih pesmi in pripovedk, ki so obogatila marsikatero poglavje starejše slovenske zgodovine.

Milko Kos

ALMA SODNIKOVA

Alma Sodnikova se je rodila v Ljubljani 23. III. 1896 v rodbini trgovskega poslovodje Urbana Zupanca. V Ljubljani je dovršila osnovno šolo in klasično gimnazijo ter maturirala leta 1915. V letu 1916 se je poročila z Alojzijem Sodnikom, ki je bil profesor na tehniški srednji šoli v Ljubljani in je umrl leta 1935. V letu 1919 se je vpisala na filozofsko fakulteto tedaj ustanovljene ljubljanske univerze, izbrala kot glavni predmet filozofijo, kot stranska predmeta pa slavistiko in pedagogiko ter končala svoj študij z doktoratom iz filozofije leta 1923. V letih 1925/26 in 1928 se je specializirala za zgodovino filozofije na dunajski univerzi pri znanih strokovnjakih prof. Gomperzu in Reiningerju ter privatnem docentu Kainzu. Že kot študentka, nato pa po doktoratu je opravljala kot pomožni asistent asistentske posle v filozofskem seminarju ljubljanske univerze (1922—1924, 1927—1932). Leta 1932 ji je bila priznana njena knjiga *Zgodovinski razvoj estetskih problemov*, Lj. 1928, kot habilitacijsko delo in nato je bila v letih 1935—1946 privatni docent za zgodovino filozofije. V letih pred drugo svetovno vojno je bila večkrat na študijskih potovanjih v Italiji in Franciji, udeležila se je kongresa filozofov v Pragi leta 1934 in z referatom kongresa v Parizu ob 500-letnici Descartesovega dela leta 1937. Leta 1946 je postala izredni, leta 1951 redni profesor za zgodovino filozofije. V letu 1952-53 je bila dekan filozofske fakultete, verjetno kot prva žena, ki je v Jugoslaviji dosegla to čast. Leta 1959 je bila na lastno prošnjo upokojena. Vendar pa je še dalje predavala kot honorarni redni profesor, kolikor ji je to dopuščala njena bolezen, vse do svoje smrti v Ljubljani v noči med 12. in 13. februarjem 1965.

Alma Sodnikova je izšla iz šole ljubljanskega filozofa Franceta Vebra in v njenih prvih spisih je zelo močan Vebrov vpliv. Pozneje pa prevlada pri njej interes zgodovinarja, pri čemer sta ji mnogo pomagali njena klasična izobrazba in njena dunajska šola. Njeno osnovno prizadevanje postane, da zgodovinsko verno dožene podatke o posameznih filozofskih mislecih, predvsem pa bistvo njihove filozofske doktrine, le redko pa še izraža svoje stališče do teh doktrin.

V svojem mladostnem habilitacijskem spisu je hotela prikazati kar ves zgodovinski razvoj estetskih problemov. Pozneje se pri svojih objavah iz obče zgodovine filozofije vedno omejuje na strogo določeno tematiko. Pri tem jo v glavnem zanima filozofska stran dela posameznih mislecev, le včasih se dotika tudi področij drugih ved ali splošne kulturne in politične situacije. Pred vojno jo je najbolj zanimal Descartes in je pri interpretaciji njegovih nazorov zastopala tudi svoja lastna stališča. Po vojni je iz splošne zgodovine filozofije pisala specialno le še o starih grških filozofih Epikuru in Platonu, prav pred smrtjo je pa delala na študiji o Aristotelu. Svoje znanje o celotnem razvoju filozofije od starih Grkov do XIX. stoletja je pa podajala svojim študentom pri predavanjih.

Najbolj trajen pomen bo pa pač ohranilo njeno raziskavanje zgodovine filozofije pri Slovencih. Ves ta problem je seveda zaradi svojevrstnosti našega razvoja kompliciran. V najširšem smislu gre tu za knjige in rokopise tujih filozofskih avtorjev, ki so bili v naših bibliotekah, v nekoliko ožjem smislu za filozofe, ki so bili rojeni v tujini, a so delali in pisali pri nas; poseben pomen imajo pa filozofski avtorji, ki so bili rojeni na Slovenskem, a so delali v tujini, in seveda avtorji, ki so bili rojeni in so delali doma. Alma Sodnikova se je lotila teh vprašanj na podlagi študija filozofskih knjig in rokopisov ter ugotavljanja biografskih in bibliografskih podatkov; njeno poznavanje splošne zgodovine filozofije ji je omogočilo, da je ugotovila smeri, ki so jim posamezni pisci pripadali, tudi če sami tega niso izrecno povedali. Med pisci našega izvora, ki so delali v tujini, je večkrat pisala o Matiji Hvaletu iz Vač, ki je delal na dunajski univerzi, izdal 1. 1513 filozofsko knjigo in bil nominalist ter pod vplivom humanistov, vendar pa ni prišla do tega, da bi dovršila svoje študije o njem; pisala je o prosvetljenem filozofu Karpetu (1747—1806), ki je delal na Dunaju, v Olomucu in Brnu, in o Jožefu Misleju, ki je izdal 1818—1830 na Dunaju delo o filozofiji na podlagi matematike. Analizirala je knjige in rokopise avtorjev, ki so pri nas doma v XVII. in XVIII. stoletju pisali o filozofiji, ugotavljala njihovo pripadnost raznim smerem sholastike, potem pa tudi vplive Descartesa in drugih modernih filozofov, pri čemer je imel svojevrstno vlogo veliki vpliv, ki ga je imel Rudjer Bošković. Študije te vrste imajo svoj pomen tudi v primeru, da gre za pisce, ki se ne odlikujejo po posebnem formatu in originalnosti; treba je samo pomisliti, da je imela tedaj filozofija zelo pomembno mesto v vsem šolskem sistemu, da se je od nje šele polagoma odtrgala npr. fizika, treba je pomisliti na monopolni položaj, ki so ga v tedanjem srednje- in višješolskem sistemu imele ustanove, kjer se je predavala ta filozofija, da nam postane jasno, da gre tu za važen sestavni del celotne idejne zgodovine. S svojimi razpravami, ki obsegajo v glavnem dobo od začetka XVI. do prve polovice XIX. stoletja, Alma Sodnikova ni dovršila svojega življenjskega dela; za celotno zgodovino filozofije pri Slovencih, ki jo je imela pred očmi, je dala le kratko skico v Enciklopediji Jugoslavije. Danes je popolnoma nejasno, kako se bo izpolnila vrzel, ki je nastala z njeno smrtjo. Vendar je pa njeno pionirsko delo dokazalo, da bi bilo potrebno s temi raziskavanji nadaljevati.

Bibliografija

Osnovne biografske podatke in bibliografijo del Alme Sodnikove vsebuje že publikacija Univerza v Ljubljani, biografije in bibliografije univerzitetnih učiteljev in sodelavcev, Lj. 1957, str. 70—71, seveda le za dobo do 1956. Po njeni smrti je objavila ciklostirana Filozofija, bilten oddelka za filozofijo, št. 1, Ljubljana julij 1965, str. 21—27, ki jo izdaja Inštitut za sociologijo in filozofijo Univerze v Ljubljani, kratak (anonimen) spominski članek z bibliografijo. Obe bibliografiji nista brez vrzeli in napak. Tu navajam vse tiskane objave, ki sem jih mogel ugotoviti; kar se tiče razmnoženih skript, ciklostiranih razprav in razprav, ki so ostale v rokopisu, opozarjam na bibliografijo v Filozofiji. Opozarjam tudi, da je A. Sodnikova oddala za Slovenski biografski leksikon še en rokopis (J. Stelin), ki še ni objavljen.

Zgodovina psihologije. Fr. Veber, Očrt psihologije, Lj. 1924, str. 210—217.
Veberov estetski sistem v luči tradicijskih estetskih teorij, Ljubljanski zvon XLVI, 1926, str. 124—150, 198—211.

J. Vidmar, »De mortuis nil nisi bene«, Mladina III, Lj. 1926/27, str. 141—145.

Zgodovinski razvoj estetskih problemov, Lj. 1928 (Publikacije Znanstvenega društva za humanistične vede v Ljubljani, filozofska sekcija št. 4), IV + 350 str.

Franz Webers System der Ästhetik, Archiv für systematische Philosophie und Soziologie, Band 34, Berlin 1930, str. 250—266.

»Dva filozofa«, Naša doba I, Lj. 1930, str. 224—225.

O sodobnem prvenstvenem pojmovanju likovnega problema, Čas XXV, Lj. 1930-31, str. 166—179.

K biografiji filozofa Jožefa Misleja, Glasnik Muz. društva za Slovenijo XIV, Lj. 1933, str. 142—144.

Mislej (Misley) Jožef Peter Alkantara, SBL II (1933), str. 127—135.

O filozofiji Jožefa Misleja, Čas XXVIII, 1933-34, str. 176—186.

Še o sodobni filozofiji v Jugoslaviji, Jutro 22. XII. 1934.

Matija Hvale. Odlomek iz zgodovine filozofije pri Slovencih. Čas XXX, 1935-36, str. 165—176.

Der Begriff des Wollens in der Theorie der Erkenntnis bei Descartes und Spinoza, Travaux du IXe Congrès international de philosophie (Congrès Descartes), (Paris 1—6 août 1937), Paris (1937), str. 141—146.

Descartes. Ob tristoletnici njegovega dela. Sodobnost V, 1937, str. 392—401.

Osnove Masarykove filozofije. Sodobnost V, 1937, str. 435—440.

Ob sedemdesetletnici Aleša Ušeničnika. Odlomek iz zgodovine filozofije pri Slovencih. Čas XXXII, 1937-38, str. 266—286.

Descartes. Njegovo življenje in filozofija. Lj. 1939, 136 str.

Filozof F. S. Karpe in njegov odnos do akademije operozov. Odlomek iz zgodovine filozofije pri Slovencih. Sodobnost VII, 1939, str. 506—514, 568—581.

Vpliv Boškovičeve prirodne filozofije v naših domačih filozofskih tekstih XVIII. stoletja. Akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani, filozofsko-filološko-historični razred, Razprave I, Lj. 1943, str. 5—40.

Iz zgodovine filozofije pri Slovencih. Problem skotistične distinctio formalis ex natura rei. SAZU, filozofsko-filološko-historični razred, Razprave II, Lj. 1944, str. 39—52.

Pfeifer (Pfeiffer) Gotfrid, SBL II (1949), str. 332—333 (teološki del obdelal A. Tominec).

Etika Epikura. Živa antika IV, Skopje 1954, str. 261—268; V, 1955, str. 48—58.

Epikurejski nauk o bogovih, Živa antika V, Skopje 1955, str. 283—295.

Iz zgodovine filozofije pri Slovencih. Filozof Anton Erber. Zbornik filozofske fakultete II, Lj. 1955, str. 7—19.

Bernik Ivan, EJ I, 1953, str. 483.

K Platonovi teoriji o idejah, Živa antika VI, Skopje 1956, str. 119—135.

Derganc Franc, EJ II, 1956, str. 690.

Filozof Matija Hvale. Uvod k razpravi »Matija Hvale in njegova filozofija«. Naša sodobnost VI, 1958, str. 392—413.¹ Filozof Matija Hvale. Uvod u raspravu »Matija Hvale i njegova filozofija«. Filozofija-sociologija, jugoslovenski časopis za filozofiju i sociologiju, II, Beograd 1958, br. 3, str. 96—111 (skoraj dobeseden prevod, dodan francoski résumé).

Erber Anton, EJ III, 1958, str. 266—267.

Filozofija, Slovenija. EJ III, 1958, str. 338—339.

Redeskinj Ambrozij, SBL III (1960), str. 63.

Ruesch Maksim, SBL III (1960), str. 163.

Hvale (Quale, Qualle) Matija, EJ IV, 1960, str. 306.

¹ To je pač definitivni naslov in objava razprave »Iz zgodovine humanizma pri Slovencih. Filozof M. Hvale in humanistične reforme na dunajski artistski fakulteti od 1492—1501«, ki jo navaja bibliografija v knjigi Univerza v Ljubljani kot »v tisku« v Naši sodobnosti 1956, za njo pa tudi bibliografija v reviji Filozofija, a v tem letniku Naše sodobnosti ni izšla.

Ruder Bošković i savremenici. Filozofija, jugoslovenski časopis za filozofiju, V, Beograd 1961, br. 3-4, str. 9—16 (referat na mednarodnem simpoziju ob 250-letnici rojstva R. Boškovića v Dubrovniku 6.—12. X. 1961).

Karpe Franc Samuel, EJ V, 1962, str. 220.

Mislej Jozef Peter Alkantara, EJ VI, 1965, str. 156.

Fran Zwitter

JOSIP KOROŠEC

13. X. 1909—11. III. 1966¹

S prezgodnjo smrtjo prof. Josipa Korošca je zadel nepopravljiv udarec slovensko in vso jugoslovansko arheologijo. Prebolela ga bo toliko teže in čutila toliko dlje, ker je stal ta pionir vse jugoslovanske arheologije, ki je bil pri doktorskih disertacijah mentor lepemu številu danes najvidnejših arheologov v drugih naših republikah in pravi ustvarjalec slovenske arheologije, organizator in dolgoletni urednik prvega osrednjega jugoslovanskega arheološkega glasila (Arheološki vestnik), po dobrih petindvajsetih letih znanstvenega dela pred dvema deloma, v kateri je bilo usmerjeno vse njegovo dosedanje delo in ki sta hkrati že nujen postulat za nadaljnji razvoj stroke pri nas in za njeno predstavljanje pred tujino: Tu mislim na njegovo obdelavo neolita in eneolita v Jugoslaviji, kjer mu je dozorelo vsaj Ljubljansko barje (v rokopisu), še posebej pa na načrt obravnave Južnih Slovanov v zgodnjem srednjem veku z arheološke in zgodovinske strani, ki ga tako pogreša slovansko zgodovino-pisje in sva ga nameravala uresničiti v prihodnjih letih. Toliko prezgodnja nenadna smrt, ki je zrušila najvidnejšega jugoslovanskega arheologa povojne dobe in mu po desetih letih študija v Beogradu (1929—1936) in Pragi (1938 do 1939) dovolila le četrto stoletja za delo, ni vsekala boleče rane le študiju arheologije na filozofski fakulteti in organizaciji slovenske arheološke znanosti, marveč vsej jugoslovanski arheologiji in zgodovino-pisju, saj je vsaj začasno pretrgala delo na nekaterih bistvenih nalogah, za katere vsaj danes še ni videti človeka, ki bi jih mogel reševati vsaj približno na tak način kakor bi jih mogel prof. Korošec. Smrt je s svojim udarcem posegla tudi neposredno v vrste uredništva Zgodovinskega časopisa, v katerem je skrbel prof. Korošec od IV. letnika (1950) naprej za arheološke prispevke in ocene ter marsikaj izmed njih tudi sam prispeval.

Josip Korošec (rojen v Ljubljani) je študiral v Beogradu arheologijo v okviru klasične filologije, kajti tedaj na jugoslovanskih univerzah arheologija ni bila še niti samostojen, niti glavni predmet nobene študijske skupine. Kot študent klasične filologije pa je bil vendar hkrati pomožni asistent profesorja arheologije M. Vasića ter je sodeloval pri izkopavanju Vinče, ključnega najdišča neolitske dobe na osrednjem delu Balkanskega polotoka; za to sodelovanje in delo pri pripravljanju gradiva za objavo se mu je Vasić tudi posebej zahvalil v uvodu prvega izmed zvezkov poglavitne publikacije vinčanskega gradiva (Vinča I-IV, 1932-36). Povsem pa se je mogel posvetiti študiju arheologije šele po diplomii iz klasične filologije (1936), zlasti s svojo specializacijo v praški arheološki šoli (1938/39), med katero je junija 1939 promoviral z disertacijo »Ljubljansko barje v prazgodovini« (v predelani obliki uporabljeno v št. 82 priključene bibliografije, delno pa še v rokopisu kot uvod v katalog, ki čaka objave), hkrati pa so se spletle med njim in povojnimi vodilnimi češkimi arheologi, njegovimi tedanjimi kolegi, vezi pristrčnega prijateljstva.

Sledilo je šest let v Sarajevu (1939—1945), čeprav je 1942 zaradi zvez z osvobodilnim gibanjem izgubil službo (in se vrnil v Zemaljski muzej šele po osvoboditvi) in bil nekaj časa tudi v zaporu. Ta doba je posvečena študiju neolitskih in eneolitskih kultur v Bosni in srednjem Podonavju (1—8). Leta

¹ Biografski in bibliografski podatki do maja 1966 so objavljeni v knjigi Univerza v Ljubljani, Ljubljana 1957 (sestavil avtor sam), nadaljevanje do konca I. 1966 pa je v tisku v drugem delu iste serije (sestavila P. Korošec); gl. tudi Ljetopis JAZU 54, 1949, 271—272.